

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Секісов Валерій Юрійович

УДК 24+261

ПОЛІТИЧНА ТЕОЛОГІЯ СТЕНЛІ ГАУЕРВАСА: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Спеціальність 09.00.14 – богослов'я

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі богослов'я та релігієзнавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор
Шкіль Світлана Олександрівна,
професор кафедри філософії та
міжнародної комунікації Національного
університету біоресурсів та
природокористування України.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, доцент
Кислий Анатолій Олександрович,
професор кафедри філософії та
культурології Національного
університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка;

кандидат філософських наук
Бринов Віталій Віталійович,
викладач Української євангельської
семінарії.

Захист відбудеться 20 грудня 2021 р. о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.21 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 19 листопада 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. Б. Остащук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Тектонічні зсуви та радикальні зміни ХХ століття торкнулися не лише царини політики, економіки чи окремих суспільств, але й призвели до переосмислення ключових богословських парадигм та методологій. Трагедії та кризи минулого століття з новою силою актуалізували пошук не лише теоретичних відповідей на нові виклики, але й віднайдення нових форм християнських практик з огляду на ті парадигмальні зсуви, що мали місце у світоглядному баченні сучасної людини пов'язані із релігією. Американський теолог Джон Кобб молодший звертає увагу на два взаємопов'язані фактори визначають сучасний досвід людини у сфері релігії. Найперше, це профанна свідомість що відіграла панівну роль у «затемненні образу Христа». Характерним для цього виклику є відділення феноменів релігійного до окремої, разом із тим приреченої на зникнення сфери, через обґрунтування її обмеженої актуальності та важливості лише для окремих спільнот, що, наприклад, складають християнську церкву, за межами котрої релігійний досвід не є цінним. Після Першої світової війни та у середині ХХ ст., цілий ряд теологів та мислителів дали розгорнуту відповідь на такий виклик. Так, для прикладу, монументальна робота К. Барта, Д. Бонґоффера, та багатьох інших мислителів минулого століття містить розгорнуту християнську перспективу у контексті секуляризму. А «теологія після Освенциму» вказувала на можливі траєкторії розвитку богословської думки у постхристиянському просторі. Ще одним фактором виступає плюралізм, оскільки плюралістичне бачення відіграє значну роль у «затемненні» Христа, як це називає Дж. Кобб молодший. Бачення унікальності християнства було притаманне багатьом попереднім поколінням теологів. Однак такий підхід сьогодні уже не приймається за замовчуванням. Церква в умовах постхристиянського світу втратила привілеї та переваги, що визначали її природу у минулому. Все це робить гостро актуальним питання про засади християнських переконань та праксису в сьогоденні, а також про обґрунтування права церкви висловлюватися на соціально-політичні теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у межах науково-дослідної роботи кафедри богослов'я та релігієзнавства факультету філософії та суспільствознавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова відповідно до наукової теми «Розбудова академічного богослов'я в умовах освітніх трансформацій в Україні» (U 0117U004903). Окрім того, робота виконана у межах інтегрованої освітньо-дослідницької програми Центру дослідження релігії НПУ імені М.П. Драгоманова «Сучасне протестантське богослов'я», що розробляється і впроваджується спільно з Євро-Азіатською теологічною асоціацією згідно з додатковою угодою №1 до договору про співпрацю між Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова і громадською організацією «Євро-Азіатська теологічна

асоціація» від 19 грудня 2015 р.

Метою дисертаційної роботи дослідження є комплексний аналіз політичної теології Стенлі Гауерваса з особливою увагою до концептів автентичності та публічності як ключових атрибутів християнського життя та еклезійного простору.

Відповідно до поставленої мети, визначаються такі основні **дослідницькі завдання**:

- визначити основні філософські, богословські та соціокультурні основи політичного богослов'я С. Гауерваса;

- розглянути ієрархію ідей, а також означити теологічні контури, що характеризують його богословський проєкт та визначають центральні теми богословського дискурсу С. Гауерваса;

- здійснити аналіз ключових робіт богослова, а також огляд основних критиків його богословського проєкту;

- окреслити методологічні засади богословської роботи С. Гауерваса, їх особливе та спільне у контексті постліберальної теології;

- прослідкувати траєкторію ідей богослова, що охоплюють теми характеру, наративу, спільноти та видимості церкви у публічному просторі;

- виявити контури використання концепцій автентичності та публічності у політичній теології С. Гауерваса, продемонструвати їх зв'язок та значущість для сучасного українського контексту;

- розкрити можливі способи імплікації тем та ідей С. Гауерваса в українському контексті.

Об'єктом дослідження є політична теологія Стенлі Гауерваса у контексті сучасного протестантського богословського дискурсу.

Предметом дослідження є основні теми та особливості політичної теології Стенлі Гауерваса.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Дисертаційне дослідження має міждисциплінарний характер та виконане на межі богослов'я, філософії та етики. Дослідження було побудоване на принципах неупередженості та толерантності, за використання різноманітних загальних та спеціальних наукових методологій. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи аналізу релігійних явищ та філософських процесів і принципи сучасного богослов'я – об'єктивності, неупередженості, цілісності, світоглядного та методологічного плюралізму, позаконфесійності, екуменічної відкритості й толерантності. Загальною методологічною основою дисертації стали праці українських богословів, релігієзнавців та філософів, серед яких особливо значущими для дослідження стали такі автори як Р. Соловій, К. Говорун, М. Черенков, Ю. Чорноморець, М. Мокієнко, В. Горбенко, С. Ставроянні, А. Денисенко, Р. Тацюн, П. Шевчук. Богословський проєкт С. Гауерваса досі мало вивчений в українському контексті, тому важливим сприянням у дослідженні політичної теології С. Гауерваса стали роботи закордонних богословів, філософів, культурологів та антропологів. Серед них: С. Веллс, А. Макінтайр, Г. К. Честертон, Дж. Мілбанк, А. Расмуссон, Ш. Ларсон, М. Енаф, М. Вольф, Р. Белл, Р. Дженсон,

П. Герман, В. Коровін, Н. Т. Райт, С. Голланд, Н. Гілі, А. Макграт, Д. Серль, Н. Мерфі, С. Гренц та Р. Олсон, Ф. Фукуяма, К. Ванхузер. Разом із тим, особливе значення для даного дослідження у методологічному аспекті мають роботи представників різних філософських та богословських напрямів, які, однак, безпосередньо дотичні до проблематики дослідження. Серед ключових робіт є дослідження Ж. Кальвіна, М. Лютера, К. Барта, А. Кайпера, Д. Бонгьоффера, П. Тілліха, Ю. Мольтмана, Дж. Ліндбека, Дж. Г. Йодера, М. Стакгауза, В. Верпеговські, В. Кавано, Дж. Макклєндона, Р. Вільямса, В. Брюгемана, П. Голмера, С. Веллса. Також в основу роботи покладено праці самого американського богослова С. Гауєрваса. Зважаючи на той факт що автором було опубліковано понад 300 статей та понад 50 книг, у дослідженні ми звертаємось до ключових його робіт, що було зумовлено вибором теми дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що у ньому вперше політична теологія Стенлі Гауєрваса комплексно досліджується у вітчизняному контексті, а також аналізується з урахуванням викликів і проблем сучасного українського суспільства.

Істотні наукові результати, що становлять новизну дисертаційної роботи, виносяться на захист і конкретизуються у таких основних положеннях:

Вперше:

- здійснено системний огляд політичної теології С. Гауєрваса, його методології та ключових тем з урахуванням останніх актуальних досліджень, створено цілісний компаративний аналіз еклезіологічних побудов С. Гауєрваса у контексті сучасної богословської думки та виявлено, що політична теологія Гауєрваса є органічним продовженням його еклезіології, згідно з якою кожна церковна спільнота є втіленням ідеалів радикального пацифізму. Внаслідок повної відмови від легітимізації насилля у всіх його формах С. Гауєрвас створює пост-ідеологічну політичну теологію, яка здійснює критичну деконструкцію ліберальних та фундаменталістичних різновидів громадянської релігії США;

- доведено, що політична теологія С.Гауєрваса є пост-ліберальним богословським проектом, оскільки визначальними для політичної теології є етика характеру спільноти та етика чеснот особистості. Особливістю теології С. Гауєрваса є надання пріоритету спільноті, яка передує християнським наративам як умова можливості їх адекватного сприйняття та відтворення. Доведено важливість використання методології С. Гауєрваса та його концепцій автентичності та публічності у сучасному євангельському протестантизмі та зокрема у локальному, українському контексті;

- виявлено, що унікальність богословського бачення С. Гауєрваса полягає у критичному переосмисленні як постконсервативного богослов'я, так і ліберального політичного проекту, що своєю чергою уможлиблює побудову альтернативних богословських візій. Політична теологія С. Гауєрваса таким чином демонструє ширший спектр перспектив, долаючи хибний дуалізм вірності та множинності теологічного дискурсу через залученість у діалог та

використання богословської уяви;

-доведено, що політична теологія С. Гауерваса містить важливий критичний аналіз різноманітних актуальних богословських методологій, зокрема християнського реалізму Р. Нібура вказуючи на його обмеження та вади, особливо у зв'язку із проблемою війни та миру та пацифізму в цілому. Християнський реалізм Р. Нібура виступає у проекті Гауерваса продовженням ліберальної парадигми протестантизму що сприяє асиміляції християнської спільноти та, як наслідок, зрештою веде до невидимості останньої у публічному просторі;

-виявлено що самотність методології богословського проекту С. Гауерваса полягає у органічному поєднанні як богословських так і філософських джерел, а також зразків художньої літератури. Серед філософських джерел роботи Арістотеля, С. Керкегора, Л. Вітгенштайна, М. Фуко, В. Джеймса, К. Гіртца, А. Макінтайра та ін. До богословських джерел теології С. Гауерваса, слід віднести Тому Аквінського, К. Барта, П. Голмера, Дж. Г. Йодера, Дж. Ліндбека. Особливістю Гауерваса є використання художньої літератури у побудові богословського дискурсу серед авторів, що є діалогічними партнерами богослова є Е. Троллоп, А. Мердок, Р. Адамс та багато інших. Використання феноменологічних методів, герменевтики, уяви та різноманітних філософських підходів, унеможлиблює залежність від окремого напрямку чи школи та збагачує теологічно-політичний дискурс;

-доведено, що нарративний підхід С. Гауерваса, що поєднаний з концепціями характеру та спільноти як організованої форми оповіді формує у межах постліберального богослов'я унікальний теологічний дискурс, що конститує цілісне бачення та вирішує ряд важливих завдань. Зокрема, С. Гауервас долає штучне поділення між теологією та етикою, ортодоксією та ортопраксією. Доведено, що нарративний метод С. Гауерваса, з одного боку, проблематизує концепцію автентичності християнських переконань, проте з іншого – відкриває перспективи для її критичного переосмислення;

-виявлено особливості політично-богословського проекту С. Гауерваса у контексті поляризації політичних ідеологій сучасності. В умовах актуальних викликів протистояння “правих” та “лівих” політичних проектів або ж радикалізації панівного ліберального дискурсу, що, своєю чергою, загрожують зникненню церкви як суб'єкту політики, що опікується спільним благом, християнська спільнота формує альтернативну політику розвиваючи пророчу уяву та богословські візії у секулярному просторі;

-доведено наявність органічного зв'язку між ключовими темами політичної теології С. Гауерваса, а саме – темами миру, пацифізму, політичної природи церкви, автентичності християнських переконань, а також розкриття їх впливу як на богослов'я, так і на культуру. Розглянуто особливості пацифізму С. Гауерваса як здатності до миру християнської спільноти у контексті панування ліберальної парадигми, що виправдовує обмежене використання насилля.

Уточнено:

-роль С. Гауерваса у контексті сучасного протестантського богослов'я та

політичної теології в цілому;

-значення концепцій нарративу, характеру, чесноти, автентичності, видимості, публічності церкви для сучасного релігійного дискурсу.

Набуло подальшого розвитку:

-уявлення щодо важливості сучасного об'єктивного вивчення проблеми автентичної християнської спільноти у публічному просторі, висвітлення сучасних тенденцій та позицій, що дасть змогу подолати рудименти минулого;

-вивчення становлення та трансформацій політичної теології на зламі ХХ та ХХІ століть у контексті панівного ліберального дискурсу;

-дослідження політичної природи церкви як важливого виміру та відповіді на виклик асиміляції та «невидимості» християнської спільноти у секулярному просторі.

Теоретичне значення дослідження дисертації полягає в актуалізації дискурсу політичного богослов'я загалом та його окремих концептів. Ця робота може дати поштовх до подальшого переосмислення досліджуваних проблем та віднайдення нових концептуальних підходів до вирішення соціополітичних викликів. Підсумки дослідження можуть бути корисні для подальшого наукового аналізу кола проблем, а також для історико-філософського аналізу богословської думки кінця ХХ – початку ХХІ століття та її новітніх тенденцій.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дисертаційної роботи можуть бути використані при викладанні філософських та богословських дисциплін у вищих навчальних закладах як афілійованих до релігійних організацій, так і в неконфесійних освітніх інституціях. Матеріали дослідження можуть також слугувати для підготовки відповідної навчальної та методичної літератури з богословських, релігієзнавчих та філософських навчальних курсів.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою, яка представляє ідеї та розробки здобувача, сформульовані ним самостійно заради забезпечення досягнення поставленої мети і вирішення визначених завдань. Використані у тексті дисертації ідеї, гіпотези та думки інших авторів мають відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри богослов'я та релігієзнавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Основні ідеї та положення дисертації були оприлюднені на наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: Міжнародній науковій богословській конференції «Богопізнання: Схід–Захід. Догматичні та духовні виміри» (Львів, 2014); Звітній науково-практичній конференції викладачів, докторантів та аспірантів «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (НПУ імені М.П. Драгоманова; Київ, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформація: східноєвропейські виміри» (Острог, 2016); Звітній науково-практичній конференції викладачів, докторантів та аспірантів «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (НПУ імені М.П.

Драгоманова; Київ, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформація і сучасний світ» (Одеса, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Біблія і Реформація» (Одеса, 2017); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реформація: історичний і сучасний контекст» (Херсон, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформація і трансформація суспільства: досвід минулого і виклики сучасності» (Львів, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Методології богословських досліджень: проблеми і перспективи» (м. Київ, 2018); II Міжнародній богословській конференції «Церква і публічна сфера: любов у дії» (Львів, 2019).

Публікації. Основні результати роботи висвітлені у 5 статтях, 3 з яких розміщені в українських фахових виданнях із філософських наук, 1 в іноземному періодичному науковому журналі.

Структура й обсяг дисертації. Структура дисертаційної роботи зумовлена логікою дослідження, що впливає з його мети та завдань. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 177 сторінок, з них 164 сторінки основного тексту. Список використаної літератури та джерел нараховує 165 найменувань, з них 130 – англійською мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету й завдання роботи, об'єкт і предмет, окреслено теоретико-методологічну основу дослідження, розкрито теоретичне і практичне значення дисертації, подано відомості про її апробацію, відображено структуру й обсяг роботи, наведено відомості про публікації.

Перший розділ «Філософські та богословські передумови політичної теології Стенлі Гауерваса: джерела та методологія» присвячено загальному огляду богословському контексту, головних напрямів розвитку богословської думки у ХХ ст., а також розглядається особливості методології та ключові теми богословського проєкту С. Гауерваса.

У **підрозділі 1.1 «Стенлі Гауервас та його богословський проєкт»** означені становлення і розвиток основних тем та ідей американського протестантського богослова, життєві віхи та етапи, що тісно пов'язані з трансформаціями політичної теології С. Гауерваса. Також розглянуто релігійний контекст та ключові компоненти, що формували Гауерваса-теолога.

Підрозділ 1.2 «Богословські джерела політичної теології С. Гауерваса» містить аналіз ключових напрямів протестантської богословської думки, зокрема представників постліберального напрямку. Виокремлені ключові впливи та персоналії, що формують «спільноту навчання», що своєю чергою, визначає траєкторії думки С. Гауерваса. Особлива увага звертається на філософські та богословські джерела політичної теології американського богослова. Серед них – К. Барт, Д. Йодер, Дж. Ліндбек, П. Голмер, Л.

Вітгенштайн, А. Мердок та ін.

Підрозділ 1.3 «Проект Стенлі Гауерваса: його критики та опоненти» містить аналіз ключових робіт полемічних партнерів американського теолога. Як теолог, С. Гауервас формується у діалозі та полеміці. Його діалогічними партнерами виступають мислителі, філософи та богослови як минулого, так і сьогодення. У фокусі його критики – представники ліберальної богословської парадигми.

Підрозділ 1.4 «Філософські джерела політичної теології С. Гауерваса» звертає увагу на ширше тло роботи теолога. Йдеться про діалог із філософською традицією, представленою С. К'єркегором, Л. Вітгенштайном, М. Фуко, В. Джеймсом, А. Мердок та ін. Так у діалозі із С. Керкегором, Гауервас зустрічає виклик панування у богословській думці дискурсу модерну, що наголошує на цінності свободи та об'єктивності, редукуючи християнську віру до набору вірувань та тверджень. Також С. Гауервас приділяє значну увагу відкриттям Вітгенштайна у сфері мови. Так, відповідно до його теологічного методу, слід зазначити, наскільки важливим для нього є розуміння мови, вбудованої у певну форму життя. Бо ж християнський дискурс завжди контекстуалізується та є вбудованим у християнську практику, що унеможливорює переклад ключових теологічних понять на «нейтральну» філософську мову.

Підрозділ 1.5. «Методологічні особливості політичної теології С. Гауерваса» розкриває особливості роботи богослова, метою якого є запобігання того, щоб богослов'я не перетворилося на специфічну інтелектуальну вправу, але провадило його старанних учнів до автентичного проживання та реалізації Божої оповіді у світі. Такий підхід передбачає формування спільноти друзів, адже теологія твориться у спільноті, а сам богословський пошук починається «з середини». Відмінність від філософського пошуку тут не лише у спробі деконструкції та повторній побудові «з нуля», але й у смиренному визнанні, що теологія — це спільна справа.

Критичний аналіз політичної теології С. Гауерваса можливий за умови прийняття основних засад сучасної богословської герменевтики. Теологія С. Гауерваса розвивається у межах постліберального богослов'я, що активно використовує основні засади наративної методології. Створення об'єктивного критичного аналізу політичної теології С. Гауерваса до цього часу унеможливлювалося через те, що з подачі Р.Хейза розгорнулася дискусія про апорію в теологічній методології Гауерваса. А саме, для сприйняття біблійний наративів необхідна спільнота, що є носієм чеснот і тому може прийняти та зрозуміти ці наративи. Але характер спільноти, її чесноти визначаються біблійними наративами. В дійсності тут наявна не апорія, але герменевтичне коло: з самого початку християнства наявні як спільнота, так і наративи; спільнота є носієм наративного світу, а наративи визначають характер спільноти; ще Авраам виявив віру-довіру як первинну чесноту і це відкрило можливість для формування старозавітного наративного світу; чим більше ідентичність спільноти визначається чеснотами, тим більше відкриваються

для членів спільноти смисли біблійних наративів; і чим більше спільнота визначається смислами наративів Писання, тим більше вона отримує можливостей проявити свій характер та чесноти. Герменевтичне коло «спільнота-Писання» є колом поглиблення розуміння та колом кращого виявлення характеру спільноти, її ідентичності. Гауервас не є постмодерністом, для якого спільнота надає Писанню будь-які сенси. Але не є він і метафізиком, який вважає, що Писання має об'єктивний смисл поза спільнотою, якій воно належить. Герменевтичне коло між спільнотою та Писанням слугує продовженням діалогу між Богом і людиною, що створював як спільноту, так і Писання.

Також критичний аналіз політичної теології С. Гауерваса також можливий завдяки широкому розумінню постлібералізму як не лише однієї з течій західної богословської думки, а й і як загальної парадигми для всього богослов'я сьогодення, особливо протестантського. Історико-теологічне пояснення зміни парадигм в історії богослов'я та в сьогоденні дозволяє зрозуміти політичну теологію С. Гауерваса як таку, що визначається не лише реакцією на виклики сучасного суспільства, але і як зумовлену поверненням до біблійного і ранньохристиянського способів мислення у межах постліберальної богословської парадигми.

Пропонований у нашому дослідженні критичний аналіз політичної теології С. Гауерваса можна визначити як іманентний для цієї теології, оскільки ми реконструюємо цю політичну теологію в її цілісності, розкриваємо очевидні та приховані її елементи, оцінюючи їх в межах постліберального богослов'я сьогодення та у ширших богословських контекстах класичної та сучасної протестантської богословської думки. Також наш аналіз ґрунтується на факті, що всередині постліберальної богословської парадигми еклезіологія та політична теологія С. Гауерваса належать до консервативного крила, близького до радикальної ортодоксії.

Другий розділ «Концепції автентичності, характеру та наративу у політичній теології С. Гауерваса» містить у собі загальний огляд ключових теорій теолога, а саме концепцій характеру, автентичності та наративу. Компаративний аналіз допомагає розкрити інтерпретаційні особливості автентичного християнського проживання, а останнє – неможливе поза межами християнської спільноти, що має видимий, публічний, а отже політичний характер.

У підрозділі 2.1 «Автентичність християнських переконань як богословська проблема» розкрито, що один зі значних викликів, що стоять перед богослов'ям сьогодні, полягає у пошуці тих форм та передумов, за яких переконання та сповідання церкви стають видимими та набувають конкретних форм та текстури та має безпосередній застосунок до живої дійсності церкви та окремого християнина. На думку богослова, слід розпочинати з проблематизації самого твердження «бути християнином», адже останнє підміняється національними, політичними чи культурними симулякрами. Щобільше, проблема підміни релігійного психологічною допомогою, з використанням експліцитної термінології психології, як доводив Ф. Фукуяма,

стосується сьогодні як ліберальних так і консервативних євангельських церков.

У підрозділі 2.2 «Автентичність та наратив. Значення та функції наративу» висвітлено природу зв'язку між концепцією автентичності та наративу у теології С. Гауерваса. Саме за допомогою наративу чи оповіді спільноти структурують та інтерпретують дійсність навколо та отримують продовження за посередництвом традиції. Також Гауервас вбачає глибокий конфлікт між біблійним наративом та «культурою вибору», яка відтворює хибну картину реальності, оскільки споглядає світ через лінзи безперервного споживацтва.

У підрозділі 2.3 «Наратив, Писання та питання істини» досліджується здатність до пізнання істини та розуміння Писання у політичній теології С. Гауерваса. Так, за М. Вольфом така здатність залежить не лише від стану нашого розуму, наскільки адекватно він розуміє реальність та чи здатний він до логічного мислення, але ще й від характеру. Гауервас, вдається до розвідки М. Фуко – оскільки знання істини не буває чистим, але непозбавно занурено у різноманітні силові зв'язки, що формують власне «я», дане «я» повинне стати чесним перш ніж воно зможе прийняти істину. Таким чином правдиве життя виступає передумовою адекватного пізнання.

Коли йдеться про інтерпретацію Писання, С. Гауервас наголошує на крихкості надмірної відданості історико-критичному підходу, що залишається панівним у євангельсько-протестантських колах. На його думку, слід відродити «богословське тлумачення», що виходить за межі історичного та лінгвістичного контекстів. Богословське тлумачення апелює до «переплетення слів» більше, аніж до вивчення їх окремих значень. Таким чином, практика тлумачення передбачає участь у спільноті, що є організованою формою наративу, а також долання хибних інтерпретаційних дихотомій у пошуках цілісного богословського бачення.

У підрозділі 2.4 «Автентичність та публічність: роль церкви» йдеться про важливу передумову усієї політичної теології С. Гауерваса, а саме: богослов'я розпочинається з еклезіології та закінчується еклезіологією. Тип церкви, який є найближчим для богослова – це сповідницька церква. Відкидаючи індивідуалізм та секуляризм, Гауервас вказує, що головним завданням народу Божого є не персональна трансформація, ані покращення суспільства, але призначення церкви як спільноти поклонятись в усьому Христу. Сповідницька церква закликає людей до навернення, але бачить цей процес тривалим залученням до нової спільноти, альтернативного полісу, контркультурної соціальної структури, що зветься церквою.

У третьому розділі «Автентичність та політичний характер християнської спільноти у теології Стенлі Гауерваса» досліджено виміри, або ж образи церкви, що уможливають автентичність та видимість християнської спільноти у секулярному просторі. Особлива увага зосереджена на політичному вимірі церкви, що аргументується у дослідженнях В. Кавано, В. Брюггемана та С. Гауерваса.

У підрозділі 3.1 «Політична природа церкви за Гауервасом, Кавано та

У. Брюггеманом» окреслено, що новою перспективою для вищезгаданих дослідників, серед іншого, стали поняття церкви як народу Божого та політичного виміру християнської громади, що закладений у понятті еклезії, а також поняття полісу в описі критично важливих атрибутів церкви. На думку прибічників такого підходу, сьогодні відбувається не просто еклезіологічний ресентимент як відповідь на виклик постсекулярного суспільства, але повернення важливого виміру, притаманного Ранній церкві, який через драматичні зсуви минулого був втрачений в епоху модерну.

Звернення до творчості вищезгаданих теологів демонструє дивовижний зв'язок, що стосується насамперед розуміння церкви як локусу політичного життя спільноти. Кожен із них, у власний спосіб доповнює, розвиває та закликає до співтворчості заради побудови такого бачення церкви, за допомогою якого можливо дати відповідь на ключові виклики часу.

У підрозділі 3.2 «Стенлі Гауервас: Церква як поліс» йдеться про специфіку візії американським теологом церкви як особливого локусу політичного виміру життя. Гауервас закликає до переосмислення розуміння церкви. Бо церква сьогодні не лише «спільнота за інтересами», ані «царина містагогії», але видима, відмінна та сповнена життя громада, що є втіленням та реалізацією Божої оповіді.

Важливим викликом залишається те, що плюралістичне, ліберальне суспільство розглядає церкву як партикулярну спільноту, позбавлену універсальності, що в крайній мірі не відповідає контексту глобалізації та мультикультуризмові. Коли йдеться про втрату довіри до організованої релігії, мається на увазі насамперед її неспроможність відповідати на сучасні виклики. Християнство набуває характеристик партикулярності, а значить авторитарності. А через неможливість повного усунення релігії від публічного обговорення, відкривається можливість зведення її ролі до межі особистих вірувань та переконань.

Розглядаючи політичну еклезіологію С. Гауерваса, можна окреслити її окремі недоліки та переваги. Перш за все його розуміння церкви має цілісний, холистичний характер та містить у собі різноманітні виміри: сакральний, койнонічний, економічний та політичний.

У четвертому розділі «Церква і суспільство у політичній теології Стенлі Гауерваса» розкрито історичні передумови політичної теології С. Гауерваса, особливості протестантської парадигми в цілому та можливі імплікації головних здобутків та висновків роботи американського теолога.

Підрозділ 4.1 «Богословські передумови політичної теології С. Гауерваса: заснування протестантської парадигми» присвячено вивченню протестантської парадигми взаємовідносин Церкви та держави що сягає періоду початку Реформації. Разом із тим, такі реформатори як Лютер та Кальвін попри радикальні зміни богословського ракурсу, були так само віддані ідеї Християнського світу (Christendom), який розглядається як горизонт виконання церквою власної місії. Таким чином виклик автентичності християнських переконань у публічній площині актуалізується спершу реформаторами М. Лютером та Ж. Кальвіном, а пізніше – представниками

радикальної течії, а саме анабаптистами.

Підрозділ 4.2 «Церква і держава у політичній теології К. Барта та С. Гауерваса» акцентує на тому, що новою спробою розв'язати проблему взаємодії церкви й держави, а також громадянської та християнської спільноти стала богословська робота Карла Барта, на думку дослідників, одного з найвизначніших богословів століття. Хоч і викладена позиція має не надто багато спільного з баченням С. Гауерваса, все ж можливі імплікації теології держави К. Барта вказують на зближення позицій в окремих питаннях. Насамперед йдеться про такий взаємозв'язок церкви та держави, відповідно до якого перша виступає як зразкова спільнота у громадянському суспільстві, «містом на вершині гори». Разом із тим, необхідно відкинути можливу церковну зверхність стосовно громадянської спільноти, бо ж і та й інша звертаються до останньої інстанції, якою є Царство Боже.

В цілому, Гауервас постулює більш радикальну, аніж у Барта, позицію. Віддаючи належне масштабній спробі переглянути та зміцнити будівлю реформатської політичної думки, вказано однак, наскільки штучною є спроба Барта вивести основи соціального і демократичного лібералізму із вчення про Царство Боже. Абрис політичної теології Барта видається надто абстрактним та може слугувати виправданням надто широкому спектру ідеологій – від консервативної політики вільного ринку до абсолютної монархії. У той час як Барт зайнятий пошуком позитивного зв'язку церкви та держави, Гауервас вважає, що його уподобання лежать в іншій площині, точніше, стосуються іншого типу політики. Відкидаючи звинувачення в аполітичності, сектантстві та упередженості стосовно сьогоденної ліберальної демократії, він вказує яким чином сучасна «політика» містить виклик для церкви. Адже лібералізм не може запропонувати послідовного і зрозумілого наративу. Увесь зміст сучасного політичного дискурсу, на думку Гауерваса, полягає у переконанні, що «ми не маємо історії, допоки її не оберемо». Цінність свободи девальвується через відсутність наповнення цього поняття. Своєю чергою, відсутність наративу означає відсутність чесноти. Вслід за А. Макінтайром, Гауервас стверджує, що національна держава надто велика, щоб виконувати роль автентичної спільноти, і несе у собі ще більше небезпеки, коли намагається виглядати як така спільнота.

Гауервас доводить, що християнські переконання невіддільні від їх політичних імплікацій. Гауервас вказує на моральні обмеження сучасної секулярної політики. Попри її поширену позитивну характеристику, ліберальна демократія має суттєві вади та межі.

Лібералізм для Гауерваса є антитезою традиції, чесноти, благочестя та спільноти, пріоритетом якого є свобода, а не благо. Лібералізм визнає, що в основі суспільства є особистість, що переслідує власний інтерес, а чесноти не мають обов'язкового характеру. Така атомізація проекту лібералізму призводить до сумних висновків: спільні благо та традиція не є важливими для соціального порядку. Складається враження ніби соціальна кооперація можлива в умовах недовіри. Така система могла б бути ефективною лише серед людей чесноти, однак лібералізм не може виховати таких особистостей

– усі чесноти можуть бути лише рекомендованими, а не обов'язковими до виконання. На думку Гауерваса, кожен має право на звільнення від тиранії своєї власної волі.

Хоча критика лібералізму займає значне місце у доробку богослова, метою Гауерваса не є критика заради критики. Межі лібералізму демонструють церкві перевагу її завдання та її виключну політичну роль.

У *підрозділі 4.3. «Церква у публічному просторі: здатність до миру»* йдеться про пацифізм що на думку Гауерваса є інтегральною чеснотою християнського характеру. Здатність до миру виступає антитезою секулярному простору, що будується на партикулярних началах, де відбувається поляризація суспільних настроїв та зростає ворожість. Навпаки, «бути християнином» означає участь у спільноті, життя якої конституційоване «Божими оповідями», що завжди у конфлікті зі світом, у якому немає спільної історії.

Вичерпність та обмеженість ліберального підходу стимулює повернення до основ, однією з яких є усвідомлення зустрічі як даності та присутності іншого як основи нашої відповідальності. Моральна відповідальність витікає не з договірних стосунків, але із морального «Я», що знаходиться в середині мережі суспільних стосунків. Богословською мовою – християнська спільнота покликана розуміти життя як дар.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження політичної теології С. Гауерваса з перспективи його ключових концепцій автентичності та публічності дозволяє сформулювати наступні висновки.

З'ясовано, що протестантська політична теологія пройшла значні трансформації від зародження протестантської богословської парадигми й до сьогодні. Динаміка стосунків церкви та держави у контексті «християнського світу» змінювалася під впливом суспільних перетворень епохи модерну та внаслідок розвитку ліберальної ідеології. Епоха постмодерну та криза класичного лібералізму породили потребу в формуванні характеру християнської спільноти, що не залежав від зміни соціальних парадигм та ідеологій. Визнання множинності, цінність спільноти, відкритість розмаїттю, епістемічна смиренність та відданість діалогам – ось лише кілька характеристик нової реальності, у яку занурена сьогоднішня християнська спільнота.

Однак актуальною проблемою залишається виклик необхідності утвердження автентичного буття Церкви у світі, а також необхідність пояснити чому сучасна церква переживає глибоку кризу. За важливим переконанням автора, асиміляція церкви робить її невидимою, а, отже, непотрібною. Церква не сприймається як особлива інституція, чиє існування має велике значення для суспільства в цілому, і таке знецінення знаходиться сфері відповідальності християнської спільноти.

Розглянуті у роботі концепції автентичності, характеру, нарративу та публічності виступають абрисом нової спроби відповісти на вищезначені

виклики. Богослов'я слід будувати холистично, бо ж воно нерозривно пов'язане з життям християнської спільноти у світі. Разом із тим така позиція висуває на перший план проблему автентичності християнина. Іншими словами – за яких умов, переконання християнина слід вважати вірними? Цей підхід підважує розуміння віри лише як інтелектуальної вправи та зміщує акцент, зокрема у роботах С. Гауерваса, від віри до вірності.

Особливі акценти дослідження й у тому, що на виклики автентичності та публічності не можливо відповісти поза межами християнської спільноти, адже євангельська подія спасіння має койнонічний, еклезіологічний, а отже політичний характер. Церква має бути особливим «полісом» і лише тоді зможе впливати на все суспільство, сприяючи його трансформації. Питання політичного покликання церкви, сотеріологічний аспект якого великою мірою ігнорується у євангельському русі, у такому випадку, набуває критичного значення. Звідси походить, що євангельський наратив – не індивідуальна інструкція, але оповідь, що реалізується в історії народу Божого. Саме тому, Гауервас звертається до церкви як до організованої форми оповіді. Разом із тим, оскільки християнська спільнота є формою оповіді у світі тому вона нерозривно із ним пов'язана. Для С. Гауерваса секуляризація не є ворогом аж доки це не стосується самої церкви. Один із найбільших викликів полягає у тому, що церква не повинна намагатися бути зрозумілою для світу, вдаючись до позбавлених життя абстракцій, обходячи так звані гострі кути євангельського наративу. Також церква не може кинути виклик суспільству, який у першу чергу не звернений до неї самої. З одного боку, це означає, що не існує таких політичних умов, у яких можливо гармонізувати християнську віру з чинною політичною ідеологією, економічною чи соціальною кон'юнктурою. З іншого – така спільнота не повинна за будь-яку ціну уникати конфлікту, навіть коли це стосується публічної сфери, займаючи таким чином позицію пасивного спостерігача.

Метод Гауерваса підважує поняття християнської ідентичності як сталого, що за своєю сутністю залишається незмінним попри зміну історичних епох та політико-економічних кон'юктур. Радше, наголошує на небезпеці втрати чи забуття важливих навичок, адже йдеться не про дескрипцію, або ж дефініцію, але така ідентичність напряду пов'язана із чеснотами та характером. Шкода, завдана створенням імперської церкви, не лежить у площині зміни важливих догматів, але у відчутній зміні її етосу. Коли мужність бути християнином була замінена необхідністю політичної акомодатії. Також для Гауерваса автентичне християнське буття чи самоусвідомлення не може існувати та бути зрозумілим поза здивуванням.

У дослідженні розкрито важливість, а також місце та роль публічного, або ж політичного виміру буття церкви. Таким чином, завдання церкви стає політичним, воно виражає себе в уяві спільного майбутнього, що радикально відрізняється від хворобливих марень сучасних імперій, а політична уява стає частиною еклезіологічного простору, кінцева мета якої – правління Бога, а не людини. Видимість, публічність передбачає необхідність визнати наративний характер християнської віри, бо ж не існує політики, відділеної від історії

спасіння, а церква, своєю чергою, є невіддільною від цієї історії. Такий підхід, робить історію церкви контр-історією, де первинним локусом політики виступає сама церква. Сповідницька церква закликає людей не лише до навернення, але до участі в пригоді, у побудові альтернативного полісу, або ж контр-культурного соціального «організму», що зветься церквою. Така спільнота впливає на суспільство, через те, що залишається церквою, будучи тим, чим світ не є і не може стати. Лише за таких умов церква водночас виступає як койнонія, поліс, та сакрамент.

Звертаючись до питання природи та призначення держави, Гауервас насамперед постулює насильницький характер будь-якої влади, однак таке визначення конструюється богословом не через ґрунтовну екзегетику текстів, а радше як соціологічний факт. Подібне бачення держави ставить не лише церкву в опозицію до неї, але навіть і Боже провидіння. На противагу державі, критерієм народу Божого є його здатність до миру. Також важливим способом подолання косянтинізму для американського богослова є вірність християн переконанню, що саме церква є локусом Божої політики, через неї світ стає свідком Божої історії. Таким чином особливість методології політичного богослов'я С. Гауерваса полягає не стільки у необхідності перегляду позицій попередників стосовно церкви й держави, скільки проблематизує автентичність та правдивість християнської спільноти у тому, що стосується власних переконань у сфері політичного. Також Гауервас вважає, що некритична ангажованість церкви загрожує станом заручника, коли християни радше реагують, аніж відповідають на актуальні виклики. У такому випадку церква лише наслідуює ідеологічні тренди, замість того щоб вибудовувати власну політику на основі Писання, що набуває форми через практики християнської спільноти. Саме тому в ідеології ліберальної демократії він бачить пряму загрозу цілісності християнської віри, у той час, як апологети останньої, такі як Річард Рорті, вбачають загрозу демократії з боку релігійної мови та наративу. Гауервас атакує доктринальний лібералізм, що не має прямого застосування до справжньої, партикулярної ситуації – демократії в Америці.

Нарешті, у роботі вказано, що саме церква демонструє світу альтернативний спосіб життя та служіння, однак така альтернатива, вочевидь не стосується зовнішніх форм літургії чи ставлення до загальної культури. Відбувається переосмислення усіх ключових понять та патернів. Концепції місця, часу, політики, економіки, спільнотності – усе набуває нових смислів та перспективи крізь подію відкуплення.

Особливо це стосується центрвої чесноти та особливості церкви, що є стрижнем соціального життя, а саме – здатність до миру. Найперше здатність до миру витікає із гострої потреби та імперативу віри у панування Христа.

Навіть коли йдеться про християнський пацифізм, на думку Гауерваса, останній потрібен не для того аби припинити усі війни, хоч це і могло б бути гідною метою. Однак пацифізм – це насамперед знак, який демонструє церква суспільству. Знак, що унеможлиблює будь-яку іншу альтернативу для християнської спільноти, окрім стати спільнотою миру. У цьому ключі,

Церква – не є «розв'язанням проблеми», але знаком, наявністю альтернативи, що протистоїть суспільній свідомості, де домінує поспіх та неприкаяність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Секісов В.Ю. Церква і держава у політичній теології К. Барта та С. Гауерваса. Спроба компаративного аналізу. Освітній дискурс: збірник наукових праць 2021. № 33. – С. 54-64. DOI 10.33930/ed.2019.5007.33(5)-6.
2. Sekisov, V. (2021). The Political Nature of The Church According to Stanley Martin Hauerwas, William T. Cavanaugh and Walter Brueggemann. *Skhid*, 1(3), 40–44. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1\(3\).243529](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2021.1(3).243529)
3. Секісов В.Ю. Політика ненасилля у богослов'ї Стенлі Гауерваса. Спроба компаративного аналізу. Освітній дискурс: збірник наукових праць 2021. № 37. – С. 70-79.

Статті в іноземних наукових фахових виданнях:

4. Sekisov, V. (2021). From Authenticity to Publicity: some aspects of Stanley Hauerwas's Political Theology, *European philosophical and historical discourse*, 2021, Volume 7, Issue 2. – P. 66-72. DOI: 10.46340/ephd.2021.7.2.11.

Додаткова апробація:

5. Секісов В.Ю. Стратегії примирення. Роль Церков в Україні. *Theological Reflections*. – 2021. – Volume 19.1. – с. 251-253.

АНОТАЦІЯ

Секісов В. Ю. Політична теологія Стенлі Гауерваса: критичний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.14 – богослов'я. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2021.

Вперше здійснено цілісний аналіз особливостей політичної теології американського протестантського богослова Стенлі Гауерваса. Його богослов'я поєднує велику кількість тем та актуальних проблем серед яких: медицина, етика, неповносправність, політика, освіта, проблема миру. Всі проблеми Гауервас розглядає з позицій власної еклезіології, свого розуміння церкви як спільноти вірних з характером, чия праведність дозволяє сприйняти

нарлативи Писання та діяти згідно з ними у всіх областях людського життя.

У роботі розкриті ключові теми С. Гауерваса, досліджено його головні ідейні траєкторії зокрема ті, що стосуються концепцій автентичності, видимості та публічності християнської спільноти у сучасних суспільствах. У дослідженні також розглянуто філософські та богословські джерела теології С. Гауерваса, висвітлено особливості його методології.

Серед важливих методологічних акцентів Гауерваса – нарлативний підхід, розуміння богословського пошуку не як “позиції”, але як траєкторії та шляху, бачення теології як спільної справи, богословування “з середини” спільноти, а також пошук холістичної богословської візії та подолання хибних дихотомій, успадкованих від філософії модерну, як то протиставлення віри і знання, теорії та практики.

Розкрито особливе значення необхідності повернення до політичної природи церкви, що стосується насамперед розуміння церкви як локусу політичного життя. Гауервас розуміє церкву як особливий «поліс», що є навіть ширшим за своїми функціями за християнське громадянське суспільство. Існування такого особливого «полісу» вже є початком для цілісної трансформації всього суспільства, починаючи з політики миробудування та завершуючи освітою. Кожен вимір еклезіального простору, чи то сакральний, койнонічний, економічний та політичний сприяють видимості церкви та її автентичній репрезентації у секулярному просторі.

У роботі досліджено також головні напрями критики Гауерваса-теолога, що, першочергово, стосуються обмежень та вад модерністського ліберального проєкту, а особливо загрози асиміляції церковної спільноти, її перетворення на громадянську релігію, а отже повного зникнення. Гауервасом переконливо доводиться недостатність ліберального модерного розуміння людини та суспільства, коли йдеться про формування характеру та чесноти без чого годі уявити розбудову простору свободи та досягнення миру та порозуміння.

У роботі висвітлено, що натомість, християнська спільнота демонструє відданість власному нарлативу, розбудовуючи чесноти та характер. Ключовою чеснотою церкви в умовах панівного ліберального дискурсу є здатність християн до миру, що своєю чергою і уможлиблює відкриття гідності іншого, побудову конструктивного діалогу щодо спільного блага та автентичну реалізацію християнського нарлативу і переконань у сучасному суспільстві.

Ключові слова: політична теологія, автентичність, публічність, Стенлі Гауервас, К. Барт, лібералізм, церква і держава, постліберальна школа, пацифізм.

АННОТАЦІЯ

Секисов В. Ю. Политическая теология Стэнли Хауэрваса: критический анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.14 – богословие. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова Министерства образования и науки

Украины. – Киев, 2021.

Впервые осуществлен целостный анализ особенностей политической теологии американского протестантского богослова Стэнли Хауэрваса. Его богословие объединяет большое количество тем и актуальных проблем среди которых: медицина, этика, инвалидность, политика, образование, проблема мира. Все проблемы Хауэрвас рассматривает с позиции собственной эkkлезиологии, своего понимания церкви как общины верных с характером, чья праведность позволяет воспринять нарративы Писания и действовать согласно с ними во всех областях человеческой жизни.

В работе раскрыты ключевые темы С. Хауэрваса, исследованы его главные идейные траектории, в частности, касающиеся концепций подлинности, видимости и публичности христианского сообщества в современных обществах. В исследовании также рассмотрены философские и богословские источники теологии С. Хауэрваса, отражены особенности его методологии.

Среди важных методологических акцентов Хауэрваса – нарративный подход, понимание богословского поиска не как "позиции", но как траектории и пути, видение теологии как общего дела, богословие "изнутри" сообщества, а также поиск холистического богословского видения и преодоление ложных дихотомий, унаследованных от философии модерна, таких как противопоставление веры и знания, теории и практики.

Раскрыто особое значение необходимости возвращения к политической природе церкви, что касается прежде всего понимания церкви как локуса политической жизни. Хауэрвас понимает церковь как особый «полис», даже более широкий по своим функциям, чем христианское гражданское общество. Существование такого особого «полиса» уже является началом для целостной трансформации всего общества, начиная с политики миростроения и завершая образованием. Каждое измерение эkkлезиологического пространства, будь то сакральное, койноническое, экономическое и политическое способствуют видимости церкви и ее аутентичной репрезентации в секулярном пространстве.

В работе исследованы также главные направления критики Хауэрваса-теолога, которые, прежде всего, касаются ограничений и недостатков модернистского либерального проекта, особенно угрозы ассимиляции церковного сообщества, его превращения в гражданскую религию, а следовательно полного исчезновения. Хауэрвасом убедительно доказывается недостаточность либерального современного понимания человека и общества, когда речь идет о формировании характера и добродетели без чего невозможно представить развитие пространства свободы и достижения мира и взаимопонимания.

В работе отражено, что христианское сообщество демонстрирует преданность собственному нарративу, развивая добродетели и характер. Ключевой добродетелью церкви в условиях господствующего либерального дискурса является способность христиан к миру, что в свою очередь и делает возможным открытие достоинства другого, построение конструктивного

диалога относительно общего блага и аутентичную реализацию христианского нарратива и убеждений в современном обществе.

Ключевые слова: политическая теология, подлинность, публичность, Стэнли Хауэрвас, К. Барт, либерализм, церковь и государство, постлиберальная школа, пацифизм.

SUMMARY

Sekisov V. Y. Political theology of Stanley Hauerwas: a critical analysis.

– The manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Philosophical Studies, Specialty 09.00.14 – Theology. – National Pedagogical Dragomanov University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2021.

For the first time, a comprehensive analysis of the features of the political theology of the American Protestant theologian Stanley Hauerwas. His theology unites a large number of topics and urgent problems, including: medicine, ethics, disability, politics, education, the problem of peace. Hauerwas considers all problems from the position of his own ecclesiology, his understanding of the church as a community of the faithful with character, whose righteousness allows him to perceive the narratives of Scripture and act in accordance with them in all areas of human life.

The paper reveals the key themes of S. Hauerwas, explores his main ideological trajectories, in particular those related to the concepts of authenticity, visibility and publicity of the Christian community in modern societies. The study also considers the philosophical and theological sources of the theory of S. Hauerwas, highlights the features of his methodology.

Among the important methodological accents of Hauerwas are a narrative approach, understanding theological search not as a "position", but as trajectories and paths, a vision of theology as a common cause, theology "from within" the community, as well as the search for a holistic theological vision and overcoming false dichotomies inherited from philosophy modernity, such as the opposition of faith and knowledge, theory and practice.

The special significance of the need to return to the political nature of the church, which relates primarily to the understanding of the church as a locus of political life. Hauerwas understands the church as a special "polis" that is even broader in its functions than Christian civil society. The existence of such a special "policy" is already the beginning of a holistic transformation of society as a whole, from peacebuilding policy to education. Every dimension of the ecclesiastical space, whether sacred, koinonic, economic and political, contributes to the visibility of the church and its authentic representation in the secular space.

The paper also explores the main criticisms of Hauerwas the theologian, primarily concerning the limitations and shortcomings of the modernist liberal project, and especially the threat of assimilation of the church community, its transformation into a civil religion, and thus extinction. Hauerwas convincingly proves the insufficiency of the liberal modern understanding of man and society when it comes to the formation of character and virtue, without which it is

impossible to imagine the development of the space of freedom and the achievement of peace and mutual understanding.

The work reflects that the Christian community demonstrates dedication to its own narrative, developing virtues and character. The key virtue of the church in the conditions of the prevailing liberal discourse is the ability of Christians to peace, which in turn makes it possible to discover the dignity of the other, to build a constructive dialogue about the common good and the authentic implementation of Christian narrative and beliefs in modern society.

Key words: political theology, authenticity, publicity, Stanley Hauerwas, K. Bart, liberalism, church and state, post-liberal school, pacifism.